

Вплив Церкви на середньовічне суспільство

Християнство в середньовічній Європі

У середньовічній Європі християнство формувало світогляд людей. Уявлення про те, як влаштований світ і як врятувати свою душу, обивателі отримували від священнослужителів. Існувало два головні релігійні центри: Константинополь і Рим, що розповсюджували дещо відмінні обряди й погляди.

У 1054 р. сталася **«Велика схизма»** — остаточний розкол християнства на католицизм і православ'я.

Православ'я сповідували у Візантії і серед східних слов'ян (наприклад у Русі-Україні). Візантійська форма християнства поширювалась здебільшого з Константинополя, але формального центру православ'я не існувало. Не було і єдиного лідера: релігійні питання вирішувались на з'їздах голів помісних церков. Церкву переважно контролювала світська влада. Православ'я було важливим фактором, але рідко виступало окремою політичною силою. Типове для середньовічної Європи ставлення до іновірців і бажання поширити свій вплив призводило до конфліктів між православними й католицькими державами. Це особливо помітно в історії українських земель.

Більшість жителів Західної та Центральної Європи сповідували католицизм. Римо-католицька церква була централізованою і очолюваною Папою Римським. Він вважався безгрішним намісником Бога на землі у справах, що стосуються віри. Васали присягали на вірність своїм сюзеренам перед Богом. Оскільки Папа Римський вважався його намісником на землі, схвалення церкви узаконювало владу монархів в очах людей. Саме тому світська влада (знать) прагнула контролювати церкву й домогалася призначення власних родичів на важливі духовні посади.

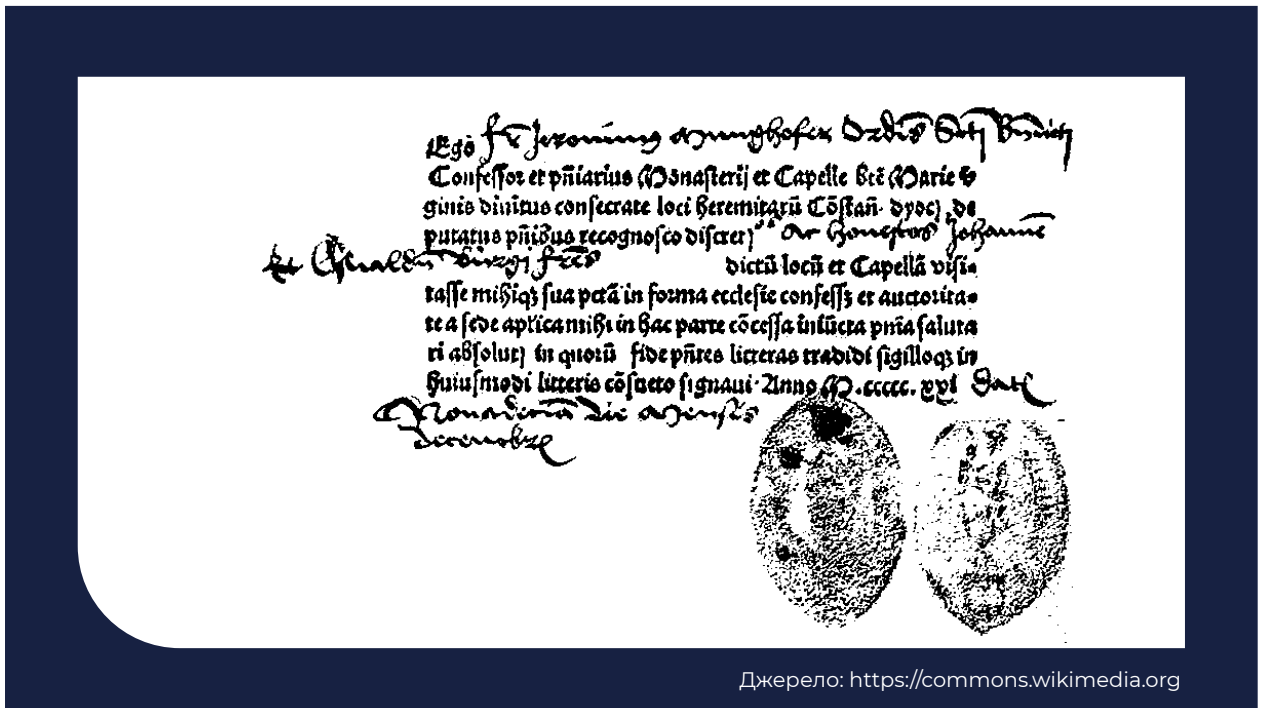
У добу Середньовіччя духовенство в проповідях підкреслювало гріховність людини. Вважалося, що врятувати душу від пекла можна лише за допомогою церкви. У свідомості людей саме церква була єдиним провідником до Бога і тому користувалася беззаперечним авторитетом. Люди, засуджені церквою, ставали вигнанцями в суспільстві. Особливо важливим був ритуал розкаяння у гріхах на сповіді. Щодо грішників, які не визнавали своєї провини у тяжких гріхах, проголошували **анафему** — відлучення від церкви з оголошенням довічного прокляття.

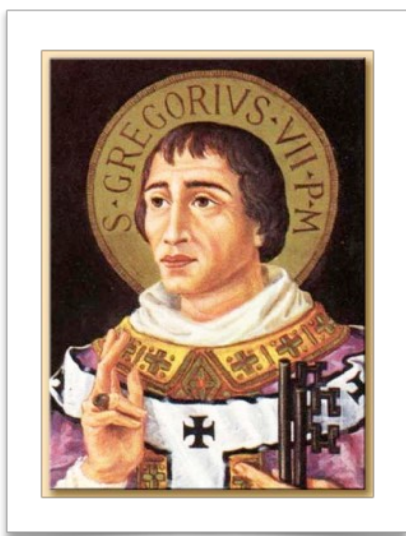
Поміркуйте, чому відлучення від церкви було одним із найстрашніших покарань доби Середньовіччя?

<https://wp.en.aleteia.org>

Індульгенція — грамота про відпущення гріхів, в яких людина розкалася на сповіді; її видавала католицька церква за гроші або заслуги перед нею. Винахід друкарського станка зробив можливим масовий випуск індульгенцій. Кошти від індульгенцій йшли на утримання храмів. Варто зазначити, що при них могли існувати навчальні заклади, притулки для знедолених, лікарні.

Через зв'язок із феодалами і продаж індульгенцій церква збагачувалася, хоч і порушувала біблійні закони. Але це стосується далеко не всього католицького духовенства. Ченці бенедиктинського абатства Кюні у Франції виступали за суворе дотримання християнських заповідей та відновлення самостійності церкви. Серед них був монах Гільденбранд. Він домогся, аби Папу Римського почали обирати кардинали, що були незалежними від європейських королів. Згодом Гільденбранд сам очолює католицьку церкву як Папа Григорій VII. Він поставив собі за мету підкорити світську владу духовній. Це призвело до конфлікту з імператором Священної Римської імперії Генріхом IV.

Папа Римський Григорій VII (Гільденбранд)

джерело: <http://www.liturgies.net/saints/gregoryvii/gregoryvii.jpg>

Імператор Священної Римської імперії Генріх IV

джерело: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e9/Die_deutschen_Kaiser_Heinrich_IV.jpg

Пригадайте, чим закінчився конфлікт? Як ви розумієте вислів «ходіння до Каносси»?

<https://upload.wikimedia.org/>

У XII–XIII століттях католицька церква опинилась на піку своєї могутності. В ці часи Папою Римським був Інокентій III, що назвався намісником Христа. Королі обирались з благословення католицької церкви. На неслухняного феодала церква могла просто накласти анафему.

Поки церква примножувала багатства і владу, монахи, що бажали жити за біблійними заповідями, почали створювати об'єднання з дуже жорсткими правилами — **жебрущі ордени** (францисканці, домініканці, кармеліти та августинці). Це релігійні організації, які цілком залежали від милостині людей. Такі ордени не мали власного майна, їхні учасники приймали обітницю бідності з метою присвятити себе вірі та служінню нужденним. Важливо зазначити, що в Середньовіччі священство було єдиною верствою суспільства, до якої міг доєднатись будь-хто. У більшості регіонів Європи отримати освіту, не будучи представником знаті, можна було лише при монастирях. Там могли знайти підтримку найбідніші прошарки населення.

Католицизм був невідривно пов'язаний із середньовічною освітою. Навчальні заклади й бібліотеки існували при монастирях, навіть читати вчили за Біблією. Викладання базувалося на принципі схоластики — філософському й педагогічному методі, що поєднував католицьке богослов'я та логіку Аристотеля. Одним із найвпливовіших представників цієї ідеї став філософ Тома Аквінський. Він вважав, що віра в Бога і розум мають співіснувати та лише підкріплювати одне одного.

Християн, що не визнають засад католицизму, назвали **єретиками**. Їхня кількість зростала через недотримання представниками католицького духовенства біблійних канонів. Свою роль зіграло поширення грамотності. Досліджуючи Біблію, читачі приходили до поглядів, протилежних офіційній церкві. Виникали єресі — релігійні вчення, які суперечили ка-

толицизму. Іноді протистояння між ними та католиками набували розмаху війн, що охоплювали цілі держави (наприклад Альбігойські війни у Франції). Аби уникнути поширення таких вчень офіційна церква дозволяла тлумачити Біблію лише священникам.

Для боротьби з єретиками католицька церква створила спеціальну організацію – **інквізицію**. Вона переслідувала й судила єретиків, через тортури змушувала відмовитися від власних поглядів. Ворогів церкви спалювали на вогнищах у центрі міст.

Як ви вважаєте, чому інквізиція показово страчувала єретиків?

<https://upload.wikimedia.org/>

Лише в XIV столітті Папа Римський втратив свій вплив. Світська влада почала демонструвати свою зверхність над католицькою церквою. Французький король Філіп Вродливий змусив церкву платити йому податки. Щоб уникнути тиску з боку Папи, наприклад анафема, його попередньо заарештували (незабаром той помер у в'язниці). **На наступні 68 років папську резиденцію насильно перенесли в місто Авіньйон, а церква корилася французькому королю. Цей період називають «Авіньйонський полон пап»**

Католицька церква відновила самостійність лише у XV столітті, але колишньої могутності вже не мала.

Рекомендовані джерела

- Підручник «Всесвітня історія, 7 клас» / Н. Подоляк, І. Лукач, Т. Ладиченко. Київ: Генеза, 2020. 176 с.
- Підручник «Всесвітня історія, 7 клас» / О. Пометун, Ю. Малієнко. Київ: Освіта, 2020. 176 с.

- Розкол Християнської церкви 1054 (<https://uk.wikipedia.org/>). Електронний ресурс. Режим доступу: <https://cutt.ly/fkFxnjv>
- Як виник та що означає вислів «Ходити в Каноссу». Електронний ресурс. Режим доступу: <https://sites.google.com/view/history-of-the-middle-ages/R3/5/3>
- Інквізиція в добу раннього середньовіччя. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://naub.oa.edu.ua/2010/inkvizytsiya-v-dobu-rannoho-serednovichchya/>